

Балкански тезаурус: комуникация в сложно-културних общества на Балканах, Москва, 26–28 март 2019

От 26 до 28 март 2019 година в Института по славистика на РАН в Москва се проведеха петнадесетите Балкански четения *Балкански тезаурус: комуникация в сложно-културних общества на Балканах* (Балкански тезаурус: комуникацията в мултикултурните общества на Балканите). Престижният научен форум се провежда на всеки две години от 1990 г., а от 2008 г. се организира от Центъра за лингвокултурни изследвания BALCANICA, чиито двигатели са Татяна Цивян, Ирина Седакова и Максим Макаревич.

В тазгодишното издание на конференцията взеха участие учени от Русия, България, Германия, Гърция, Молдова, Нова Зеландия, Полша, Финландия и Япония.

Пленарният доклад беше изнесен от изтъкнатия славист и социолингвист Робърт Грийнбърг, декан на Факултета по изкуства на Окландския университет (Нова Зеландия). В доклада се разискваше изменящата се статут на кирилицата в бивша Югославия от XIX в. до днешни дни. Във фокуса на изложението на Р. Грийнбърг бяха както символичните, така и комуникативните функции на писмеността, като той обърна специално внимание на употребата на кирилицата в ареали, където преобладават сърби като Република Сръбска, Източна Славония (Хърватия) и Черна гора.

Първата секция на четенията беше посветена на античната балканистика. Николай Казански (Санкт Петербург) говори за етническото и езиково

многообразие на древните Балкани, като застъпи тезата за анатолийско присъствие на Балканите още преди идването на гърците. Ванда Казанскене (Санкт Петербург) представи анализ на пилюската табличка РУ Un 718 на линейно писмо Б, тълкувайки *o-wi-de-ta-i* като хтонични божества, чието название е етимологично сродно с това на Хадес (Аид). Анна Новохатко (Фрайбург) дискутира въпроса за етнонимите и етностереотипите в Класическа Гърция. Докладът на Яна Забудская (Москва) засегна интересната тема за „гръцкото“ и „римското“ в „Успоредни животописи“ от Плутарх. Александра Евдокимова (Москва) обсъди взаимодействието между византийската и александрийската акцентуационни системи въз основа на графити от различни паметници на Балканите. Докладът на Людмила Акимова (Москва) беше посветен на един любопитен феномен в античното изкуство – вазите от апулийския град Каноза, използвани в погребалните ритуали и съчетаващи в своята сложна образност хор от гласовете на различни балкански и небалкански народи: спартанци, атиняни, даунийци (илири?), македонци, етруски.

Следващите две подсекции на конференцията, част от голямата секция *Слово*, бяха посветени на системата на езика и езиковите контакти. Хелмут Шалер (Марбург) представи свои наблюдения във връзка с морфосинтактичните сходства в номиналните системи на книжовните турски, български и македонски,

като подчерта значението на влиянието на турския език върху езиците от Балканския езиков съюз от изследвания от него ареал. Докладът на Александър Русаков и Мария Морозова (Санкт Петербург) разгледа няколко ситуации на трилингвизъм на Балканите и рядкото явление на заемстване на елементи, изразяващи граматични значения (англ. *matter borrowing*) – в разглежданите случаи: евиденциални показатели и местоименни клитики. В свой самостоятелен доклад М. Морозова говори за славяно-албанската езикова интерференция и превключването на кодовете въз основа на материали от експедиции в областите Гора и Голо Бърдо в Североизточна Албания. Макс Валстрьом (Хелзинки) представи корпусното си изследване върху две стратегии за изразяване на безлични изказвания в български и хърватски (употребата на *човек* и 2 л. ед. ч.). Максим Макарецев (Москва/Олденбург) продължи темата за безличните конструкции, разглеждайки клузивността (включването или невключването на говорещия сред референтите) и определеността в албанската *човек*-безлична конструкция, като стигна до извода, че в албанския език може да се говори за граматически изразявана инклузивност (включване на говорещия сред референтите) посредством определителен член. Вторият ден на конференцията започна с доклада на Андрей Соболев (Санкт Петербург), в който се дискутираха някои особености на торлашкия говор. Екатерина Търпоманова и Биляна Михайлова (София) в съавторство с Никола Кръстев разгледаха граматичните конструкции на глаголите за *страх* в езиците от балканския езиков съюз, като обърнаха основно внимание на глаголната диатеза (активни глаголи, неактивни глаголи, медиопасиви, каузативи и антикаузативи) и

управлението на глаголите (акузативни и неакузативни глаголи). Александра Дугушина, Денис Ермолин и Александър Новик представиха изследването си за комуникацията между албанците на Балканите и диаспората най-вече въз основа на контактите им в социалните мрежи. Александър Новик (Санкт Петербург) разказа пред аудиторията две любопитни и драматични семейни истории, почерпени от материали от експедиция от южноалбанския град Химара, разглеждайки ги като комуникативен акт в пограничната албано-гръцка зона. Ксения Климова (Москва) анализира механизма на превключването на кодовете в езиковото поведение на българо-мохамеданите от Ксанти, опирайки се на материали, събрани по време на научна експедиция през април 2018 г., на интервюта с информанти (2018-2019 г.) и от интернет източници. Владислава Вардиц (Потсдам) разгледа различни механизми на социолингвистичен трансфер въз основа на примери от турско-български, немско-полски и най-вече руско-латвийски езикови контакти. Докладът на Магдалена Рекш (Лодз) беше посветен на символната комуникация в Босна и Херцеговина. Никита Гусев (Москва) обърна внимание на въпроса за възприемането на езика на местното българско население от руснаци, които се оказват в чужда, но все пак близка езикова среда. А. Леонтиева (Москва) говори за книгите в ценностната система и в бита на мюсюлманите и християните от София през XVIII в. Тема на доклада на Мотоки Номачи (Сапоро) бяха езиковите особености на второто издание на *История разных славенских народов* *наипаче болгар, хорватов и сербов* на Йован Раич с оглед на стратегията на издателя при адаптирането на езика на

Раич към новите езикови обстоятелства в Сърбия в началото на XIX в.

Докладите от последната подсекция на *Слово* бяха обединени под надслов *Слово и ритуал* и бяха представени в последния ден на Четенията. Наталия Голант и Мария Рижова разказаха за магическите практики в едно знахарско семейство от влашкото село Якубовац в Източна Сърбия, което освен всичко друго учудващо използва и съвременна езотерична литература на руски език. Докладите на Елена Узеньова и Екатерина Струганова бяха основани на полеви изследвания в България. Е. Узеньова проучва култовите места на българо-мохамеданите. Стана въпрос за една категория мюсюлмански светци, известни като шехиди, гази или баби и култовите места, свързани с тях. Е. Струганова представи езиков материал, събран в родопското село Виево, във връзка с отношението на човека към стихии (водата).

Последната секция на конференцията носеше заглавието *Текст*. В доклада на М. Метляева и А. Романова (Кишинев) бяха представени трудностите при превода на прочутата поема на Михай Еминеску *Luceafărul* („Хиперион“). Елена Сартори (Атина) говори за гръцкия художник етнограф Танос Велудис.

Четенията бяха закрити от Ирина Седакова, която в своето емоционално заредено изказване говори за необходимостта от изследване на пътя на балканиста филолог, разказа за своя път към бал-

канистиката, за своите учители Надежда Котова и Мирослав Янакиев, както и за споделеното от нейните колеги – откъде са тръгнали и какво ги е отвело към балканистиката.

Петнадесетите Балканистични четения протекоха в плодотворната атмосфера на колегиално общуване, особено стимулираща за обмена на научни идеи. Научният диалог се прояви в конструктивните, добронамерени и полезни дискусии, които съпровождаха всеки доклад.

Тезисите от докладите в конференцията са публикувани в специален том *Балканский тезаурус: коммуникация в сложно-культурных обществах на Балканах*. Отв. ред. И. А. Седакова, ред. М. М. Макаревич, Т. В. Цивьян. М.: Институт славяноведения РАН, 2019. (Балканские чтения. 15.). 190 с. В книгата по традиция са включени също приноси на автори, които отсъстваха от събитието, но бяха предложили тезиси – Т. Цивьян, В. Фридман, К. Задоя и Е. Будовская, Н. Злиднева, Д. Буркхарт, Ф. Елоева и Т. Теперик. Изданието може да бъде намерено и в електронната библиотека на сайта на Института по славистика на РАН: <https://inslav.ru/publication/>.

Биляна Михайлова
Факултет по славянски филологии
СУ „Св. Климент Охридски“
бул. Цар Освободител 15
София 1504
e-mail: bilydim@gmail.com